

SMÅFÖRETAGS BAROMETERN

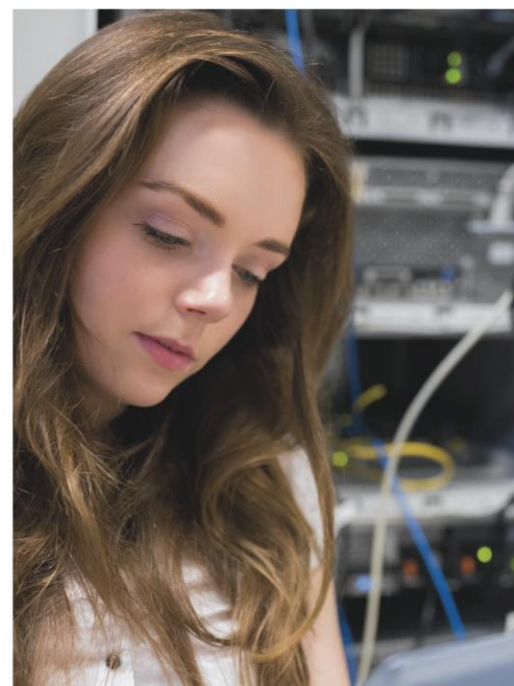
Gotlands län

September 2016

Ett samarbete mellan:

företagarna

Swedbank och
Sparbankerna

Innehåll

Om småföretagsbarometern	3
Sammanfattning av konjunkturläget i Gotlands län.....	4
Det ekonomiska läget och näringslivsstrukturen i Gotlands län	6
<i>Näringslivet i Gotlands län</i>	7
Småföretagsbarometern – Gotlands län	10
<i>Sysselsättning</i>	10
<i>Orderingång</i>	12
<i>Tackat nej till order</i>	13
<i>Omsättning</i>	14
<i>Konjunkturindikatorn</i>	15
<i>Lönsamhetsutvecklingen</i>	19
Expansionsutsikter och hinder för expansion	20
<i>Konjunkturrisiker</i>	23
<i>Politiska risker</i>	23
Slutsatser och utmaningar för företagsklimatet	24

Om småföretagsbarometern

Småföretagsbarometern är i första hand en konjunkturenkät som redovisar hur Sveriges småföretag uppfattar det ekonomiska läget och deras förväntningar om utvecklingen de kommande 12 månaderna. Underlaget utgörs av intervjuer med företagare som har minst en och högst 49 anställda. Det är alltså företagarnas personliga uppfattning om konjunkturläget som kommer till uttryck i den redovisade indikatorn för konjunkturen.

Småföretagsbarometern är Sveriges största konjunkturundersökning inriktad speciellt på småföretagskonjunkturen och har genomförts sedan 1985. Undersökningen omfattar 4 000 företagare inom det privata näringslivet med 1-49 anställda. Urvalet motsvarar totalt över 500 000 privata företag fördelade över hela landet. Sammanlagt har dessa företag omkring 2,1 miljoner sysselsatta. Storleken på urvalet och antalet respondenter gör att svaren kan delas upp så att vi kan mäta skillnader i konjunkturuppfattning hos Sveriges småföretag i samtliga län.

Småföretagsbarometern baseras på en grov indelning av företagen i industri¹- eller tjänsteföretag, detta för att siffrorna ska bli mer informativa då förutsättningarna för dessa två huvudgrupper av företag skiljer sig åt. Småföretagsbarometern produceras i samverkan mellan Företagarna, Sparbankernas Riksförbund och Swedbank. Vid genomförandet av intervjuerna har Novus medverkat. Det är vår förhoppning att Småföretagsbarometern på ett positivt sätt ska bidra till att öka kunskapen om och förståelsen för de små och växande företagens betydelse för den svenska ekonomin.

Företagarna

Sparbankernas Riksförbund

Swedbank

Nettotal och konjunkturindikatorn

För att underlätta snabba svar ställs frågorna så att de kan besvaras utan hjälp av bokföring och statistik.

- a) Ja/nej
- b) Större, oförändrad eller mindre

Småföretagsbarometerens konjunkturindikator arbetar med **nettotal** där svaren räknas om till procentandelar. Skillnaden mellan procentandelen positiva svar minus procentandelen negativa svar benämns nettotal. Ett värde mindre än 0 betyder kontraktion, medan ett värde över 0 betyder expansion. Nettotalet visar alltså hur snabbt tillväxten förändras, snarare än en absolut nivå

Sedan adderas nettotalet för *sysselsättning, orderingång och omsättning*. Summan av dessa nettotal bildar småföretagens **konjunkturindikator**.

¹ Industrisektorn inkluderar även byggnadsbranschen enligt Småföretagsbarometerens sektorindelning.

Sammanfattning av konjunkturläget i Gotlands län

- **Småföretagskonjunkturen** på Gotland har minskat kraftigt sedan 2015 års mätning. Då var Gotlands sammanlagda konjunkturindikator på 98, vilket var rikets högsta, men i år har den fallit till 69. Detta kan förklaras av att utvecklingen av länets tjänsteföretag har mattats av. Den nedåtgående trenden tycks hålla i sig och på ett års sikt förväntas konjunkturindikatorn falla ytterligare i länet, medan rikets förväntas stiga.
- **Sysselsättningstillväxten** på Gotland har minskat sedan vändningen uppåt under 2013. Föregående år hade länet den näst starkaste tillväxten i riket med ett netttotal på 19, men i år är nettotalet på 8. Minskningen förklaras framför allt av att tjänstesektorn har minskat sysselsättningstillväxten, samtidigt som industrin gjort detsamma. Cirka 16 procent av småföretagarna i länet har ökat sin personalstyrka, medan 8 procent har dragit ned på sin personal.
- **Orderingången** för länets småföretag har utvecklats mycket positivt sedan 2013, men under det senaste året har denna utveckling fallit tillbaka något. Tillväxttakten i orderingången (netttotal 30) ligger nu strax under rikssnittet (netttotal 33). Sammantaget på Gotland är det 44 procent av småföretagen som uppger en ökande orderingång, medan 14 procent anger en vikande. Förväntningarna inför det kommande året är fortsatt negativa och både industri- och tjänstesektorn räknar med en minskad tillväxt i orderingången.
- **Omsättningstillväxten** i Gotlands län har fallit tillbaka sedan den kraftiga ökningen från 2013. Det är tjänsteföretagen i länet som står för minskningen i omsättningstillväxten och Gotland (netttotal 31) hamnar strax under riket i genomsnitt (netttotal 33). Förväntningarna inför det kommande året är mer försiktig med avtagande omsättningstillväxt för de gotländska företagen, jämfört med en förväntad ökning för riket som helhet.
- **Tillväxten av lönsamheten** i företagen i Gotlands län följer den generella negativa trenden i riket och har minskat kraftigt sedan den senaste mätningen. År 2015 upplevde nära hälften (48 procent) en ökad lönsamhet, medan under de senaste tolv månaderna är endast en tredje del som har gjort det. Tjänsteföretagens lönsamhet har fallit från ett netttotal på 40 år 2015, till 21 idag, medan industrisektorn har fördubblats från 7 till 16. Både tjänsteföretagen och industrisektorn förväntar sig dock att lönsamhetsutvecklingen utvecklas mer positivt på ett års sikt.
- Företagen i Gotlands län ser mindre positivt på möjligheterna att växa framöver jämfört med riksgenomsnittet. Trots detta anser 64 procent av företagen i länet att de har goda utsikter att expandera på sikt.
- Svårigheterna att hitta lämplig arbetskraft är det enskilt största tillväxthindret som Gotlands småföretag upplever, nästan var fjärde småföretagare uppger det. I föl kom

svårigheter att finna lämplig arbetskraft på andra plats, så problemen kring kompetensbrist och matchning tycks ha förvärrats på den gotländska arbetsmarknaden.

- En försvagad inhemsk konjunktur är den största **konjunkturrisken** enligt 43 procent av länets småföretag. Därefter anses ränte- och valutakostnader, liksom energi- och råvarupriser utgöra de största konjunkturriskerna.
- Den största **politiska risken** enligt 37 procent av företag i Gotlands län är höjda arbetskraftskostnader och arbetsgivaravgifter. Även ökade skattekostnader upplevs som en betydande politisk risk.

Det ekonomiska läget och näringslivsstrukturen i Gotlands län

I Sverige har konjunkturläget fortsatt att förbättrats och ekonomin har haft en bra utveckling under de senaste 12 månaderna med stigande sysselsättning och stark BNP-tillväxt. BNP har stigit till omkring fyra procent på årsbasis tack vare en stärkt export, expansiv finanspolitik och en hög nivå på hushållens konsumtion, vilket ger en bra grund för fler jobb i små och medelstora företag under det kommande året. Under första delen av 2016 har den positiva BNP-utvecklingen emellertid mattats av med omkring en halv procent. Samtidigt finns det ljuspunkter med ökad produktion inom näringslivet och en fortsatt stabil hushållskonsumtion.

De svenska hushållen gynnas av stigande realinkomster, låga räntor och ökad sysselsättning. Sysselsättningen återhämtade sig snabbare i Sverige än i de övriga EU-länderna efter finanskrisen och arbetslösheten stabiliserade sig på cirka 8 procent under flera år. Under 2015 började arbetslösheten att sjunka igen och under våren 2016 uppgår den till 6,3 procent i juli.² Även om arbetslösheten har sjunkit har tudelningen på arbetsmarknaden ökat, inte minst mellan inrikes och utrikesfödda. Arbetslösheten är också fortsatt hög bland lågutbildade unga och utlandsfödda. Samtidigt har Sverige lägst andel låglönejobb i EU och den största skillnaden i sysselsättning mellan inrikes och utrikes födda i OECD.

Arbetsmarknadsläget är därför bekymmersamt för grupper som står långt från arbetsmarknaden. Den internationella konkurrensen har blivit allt hårdare samtidigt som tjänstesektorn blivit allt viktigare för tillväxten och sysselsättningen. Lönekostnader och arbetsgivaravgifter är därför av avgörande betydelse för små och växande företags konkurrensmöjligheter.

Den svenska exporten har uppvisat en svagare återhämtning än vid tidigare konjunkturuppgångar, framför allt på grund av den svaga globala investeringstillväxten och en fortsatt prispress inom råvaruindustrin. Sveriges export är starkt beroende av de andra EU-länderna eftersom nästan 70 procent av den svenska exporten går till EU. Dessutom utgör maskiner och insatsvaror till industri- och transportsektorn en stor del av den svenska exporten. Dessa sektorer drabbades hårt av försvagad efterfråga efter finanskrisen. Eftersom investeringarna hos Sveriges handelspartners i EU växer långsamt, riskerar tillväxten på den svenska exporten vara relativt svag även framöver.

Trots den starka konjunkturutvecklingen är finanspolitiken expansiv med ökade offentliga utgifter. Bidragande faktorer är bl.a. flyktinginvandring och satsningar i offentlig sektor och på infrastruktur, framförallt bostadsbyggande. Den expansiva finanspolitiken resulterar i en del ofinansierade reformer, vilket i sin tur minskar det strukturella sparandet. Därför kan det förväntas att finanspolitiken blir något mer åtstramande framöver.

Den internationella konjunkturen är fortfarande svag och vägen till konjunkturåterhämtning har varit skakig. Det allttjämt låga resursutnyttjandet och en låg inflation har bidragit till en exceptionellt expansiv penningpolitik, något som kommer att prägla utvecklingen de närmaste åren. Sviter av den globala finanskrisen, bräckliga europeiska banker och avsaknad av

---

² SCB, AKU juli 2016

strukturella reformer är bidragande orsaker till den tröga utvecklingen i Europa. Samtidigt brottas flera tillväxtekonomier med växande obalanser och otillräckliga reformer. Detta blev särskilt tydligt i spåren av råvaruprisfallet. Förutom de ekonomiska utmaningarna har de politiska riskerna ökat vilket tenderar att verka återhållande på tillväxten. Storbritanniens folkomröstning för ett utträde från EU har skapat osäkerhet om det framtida EU-samarbetet även om det är förtidigt att bedöma om de ekonomiska konsekvenserna i närtid.

Näringslivet i Gotlands län

Gotland har en stark företagarkultur. Den har bidragit till att länet under de senaste åren vid flera tillfällen placerat sig i topp i jämförelse med andra län. Ett förbättrat företagsklimat är också en prioriterad fråga för Gotlands län i samverkan med näringslivet.

Näringslivet på Gotland består av företag verksamma inom en rad olika verksamheter. De har en relativt stor andel offentlig sektor och en hög andel sysselsatta inom jordbruket kompletteras av en växande andel sysselsatta inom privata tjänster, ofta kopplade till den tilltagande besöksnäringen. Tjänstesektorn med service och turistnäring är alltså viktig och står för en relativt stor andel av företag och sysselsatta i det lokala näringslivet.

Vid 2015 års mätning var konjunkturutvecklingen på Gotland en av de starkaste i landet. Under det senaste året har utvecklingen varit mindre positiv och i lägre takt än genomsnittet för riket. Detta är delvis en naturlig följd, då företagen fyllt vakanser och ökat sitt kapacitetsutnyttjande, faller tillväxttakten tillbaka. Då Gotland är en ö utgör arbetsmarknaden och tillgången på kompetent arbetskraft en särskilt betydande utmaning. Den lokala näringslivspolitikerna måste verka för att få fler fortsatt nya företag att etablera sig i regionen, även generations- och ägarskifte i befintliga företag är viktigt för näringslivsdynamiken. Gotland och Visbys attraktivitet som bostadsort och arbetsmarknadsregion är i detta avseende avgörande och förutsätter ett brett samarbete med näringsliv, kommuner och andra organisationer. Dialogen med och inom näringslivet är avgörande för att stärka näringslivets framtida förutsättningar.

***Oskar Lindehejd,
Kontorschef Swedbank Gotland***

Vilka branscher expanderar, vilka branscher stagnerar eller backar?

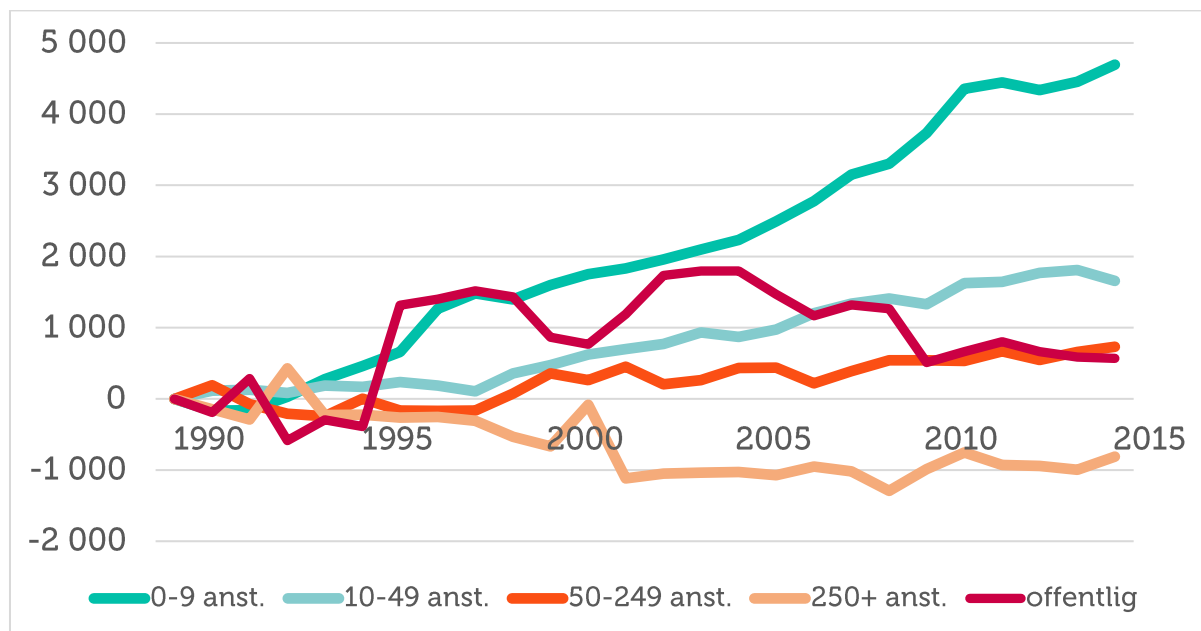
Tjänstesektorn ökar på Gotland och står för mer än en tredjedel av alla arbetstillfällen. Besöksnäringen fortsätter att växa, liksom branscher kopplade till bostadsbyggande. Det genomförs för närvarande större statliga etableringar inom såväl Polisen som militären vilket gör att arbetsmarknadsläget för närvarande är gynnsamt. 2018 står kryssningskajen i Visby klar, vilket beräknas generera en trefaldig ökning av antalet kryssningsgäster.

Generellt sett, växer företagen i er region? Om inte, varför? Vilka är de största hindren för tillväxt för företagen i er region?

Det största tillväxthindret på Gotland är att hitta rätt kompetens till företagen i kombination med företagarnas upplevelse av att företagsklimat inte är tillräckligt attraktivt.

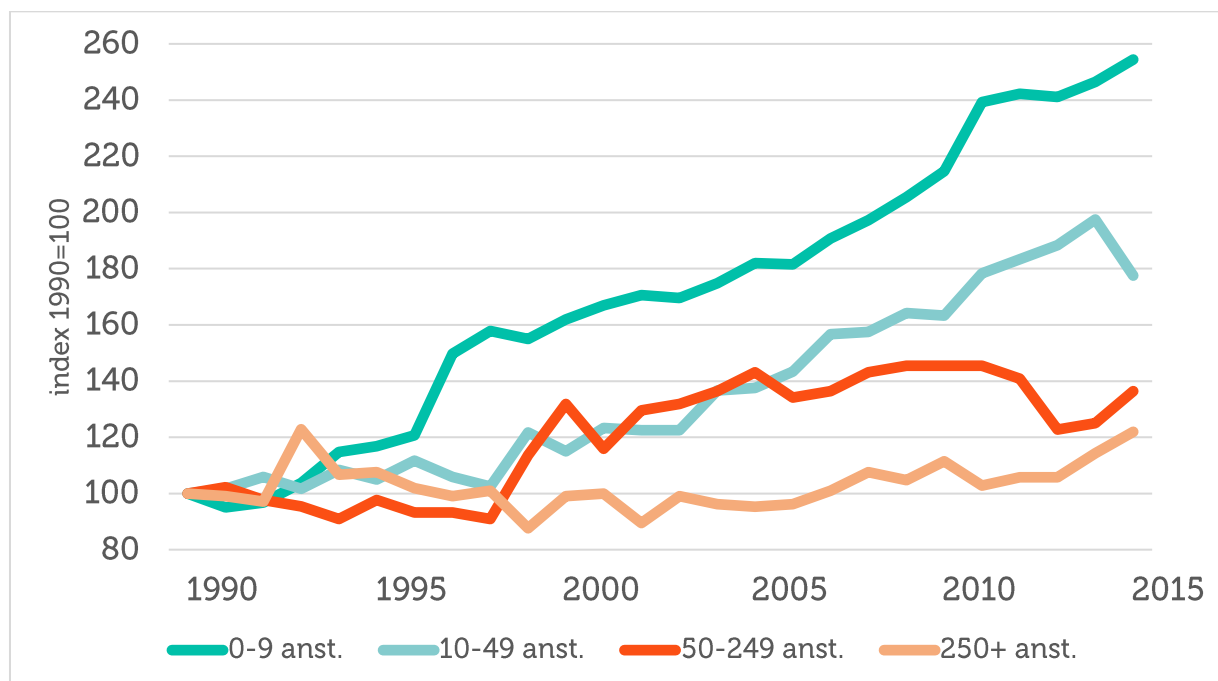
Figur 1 visar tydligt att det är de mindre, växande företagen som står för sysselsättningstillväxten i Gotlands län. Även om antalet sysselsatta också är relativt stort i den offentliga sektorn.

Figur 1 Tillväxt av jobb i Gotland län sedan 1990 (källa: SCB)³

Figur 2 visar tillväxten av antal företag i olika storlekar i länet sedan 1990.

Figur 2 Tillväxt av antal företag i Gotland län sedan 1990 (källa: SCB)⁴

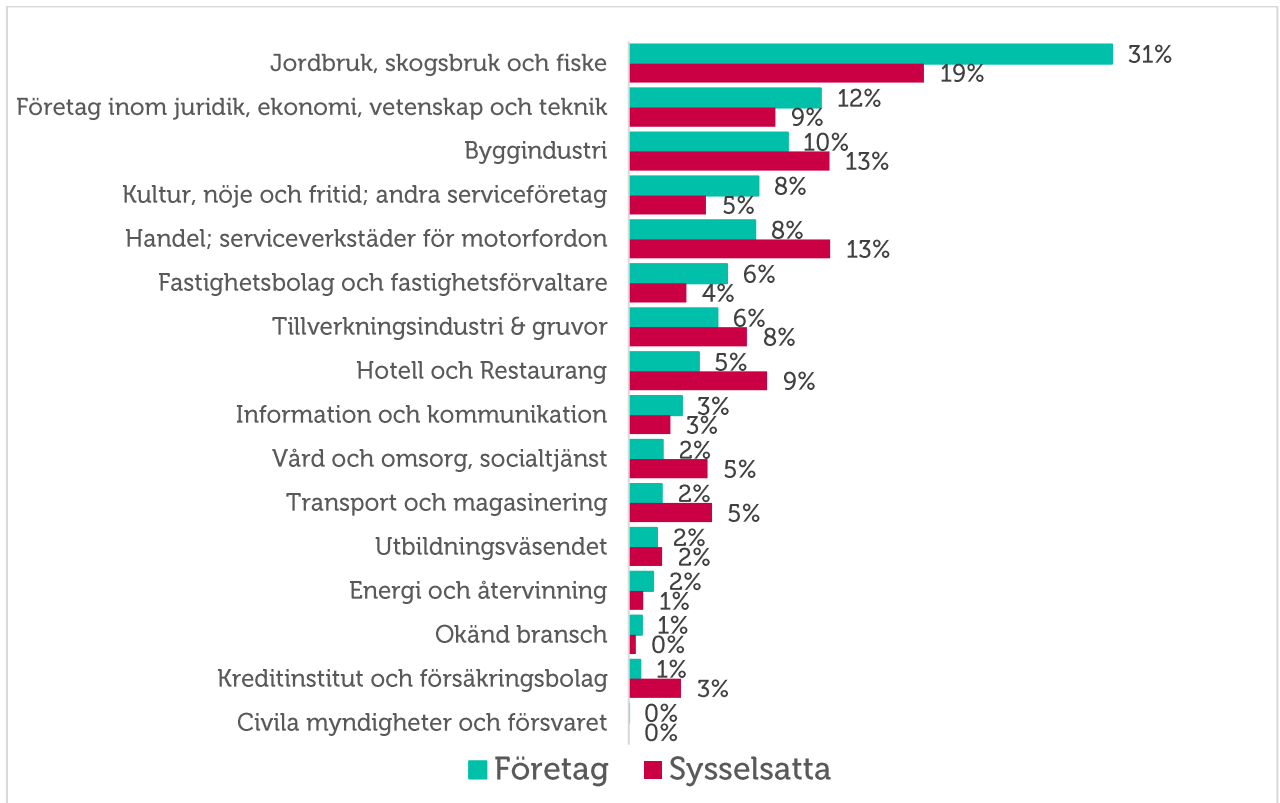
³ Arbetsställen utan anställda räknas som 1 jobb. Sektorn jordbruk, skogsbruk & fiske, samt juridiska former så som bostadsrättsföreningar, kommuner och dödsbon exkluderas

⁴ Antalet företag definieras som antalet arbetsställen. Sektorn jordbruk, skogsbruk & fiske, samt juridiska former så som bostadsrättsföreningar, kommuner och dödsbon exkluderas

I Gotlands län är en relativt stor andel av de sysselsatta verksamma i företag inom hotell och restaurang och besöksnäringen (Figur 3). Även handel är en viktig sektor för sysselsättningen i Gotlands län.

Figur 3 Fördelning av privata företag per bransch, antal företag och sysselsatta, år 2015 (källa: SCB)

Småföretagsbarometern – Gotlands län

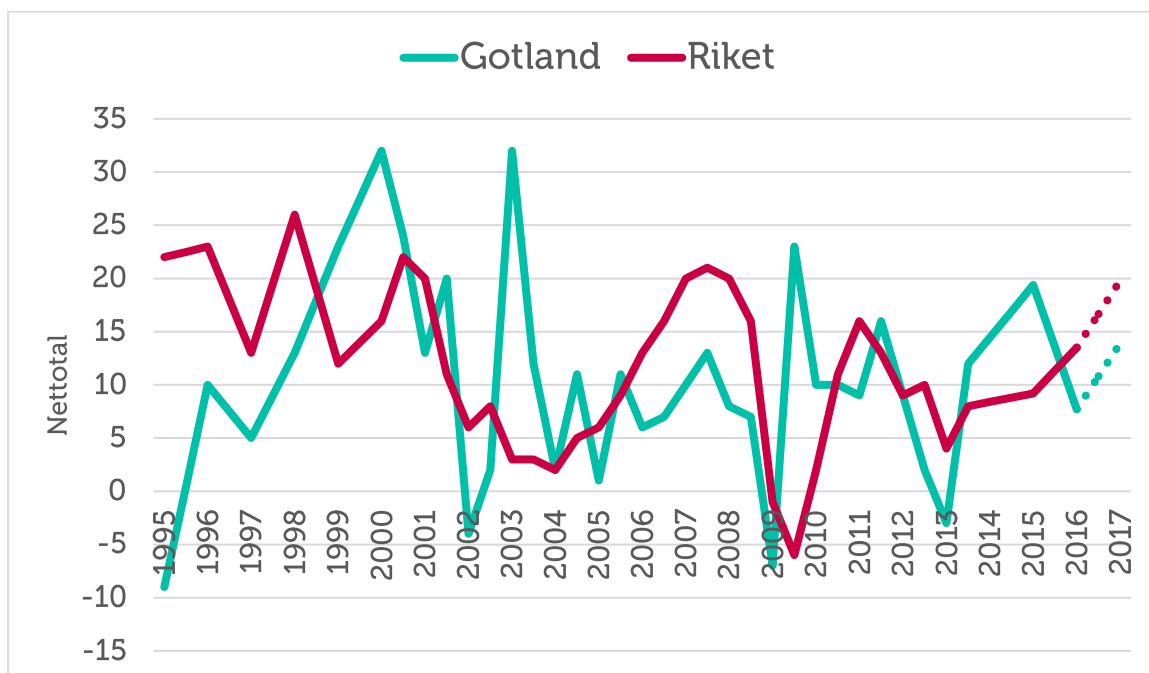
Sysselsättning

Sysselsättning mäter hur många som har jobb. Att vara i arbete kan vara som anställd, egen företagare eller att på annat sätt arbeta heltid eller deltid. Ett netttotal över noll betyder att andelen företag som ökat sysselsättningen är större än andelen företag som minskat sysselsättningen. Det innebär alltså att sysselsättningen totalt sett ökar i landets småföretag.

Sysselsättningstillväxten på Gotland har minskat sedan vändningen uppåt under 2013 och uppvisar idag ett netttotal på 8, riksgenomsnittet är 14. Motsvarande siffra 2015 var 19 vilket indikerar en ganska rejäl minskning i sysselsättningstillväxten. Minskningen förklaras av att framförallt tjänstesektorn minskat sysselsättningstillväxten, även om industrin också har minskat. Prognosen för 12 månader framåt är dock att sysselsättningstillväxten ska ta fart och öka igen, vilket är i linje med prognosen för riket som helhet.

Totalt sett är det 16 procent av småföretagarna i länet som har ökat sin personalstyrka medan 8 procent har dragit ned på personal. Sysselsättningsutvecklingen på Gotland har varit sämre än i riket som helhet, där sysselsättningstillväxten ökat. Ett netttotal över noll betyder emellertid fortfarande att andelen företag som ökat sysselsättningen är större än andelen företag som minskat sysselsättningen. Eftersom länet har ett positivt netttotal innebär det alltså att sysselsättningen totalt sett ökar i länets företag, om än i lägre takt.

Figur 4 Sysselsättningsutvecklingen (netttotal) i Gotlands län och riket 1995-2016

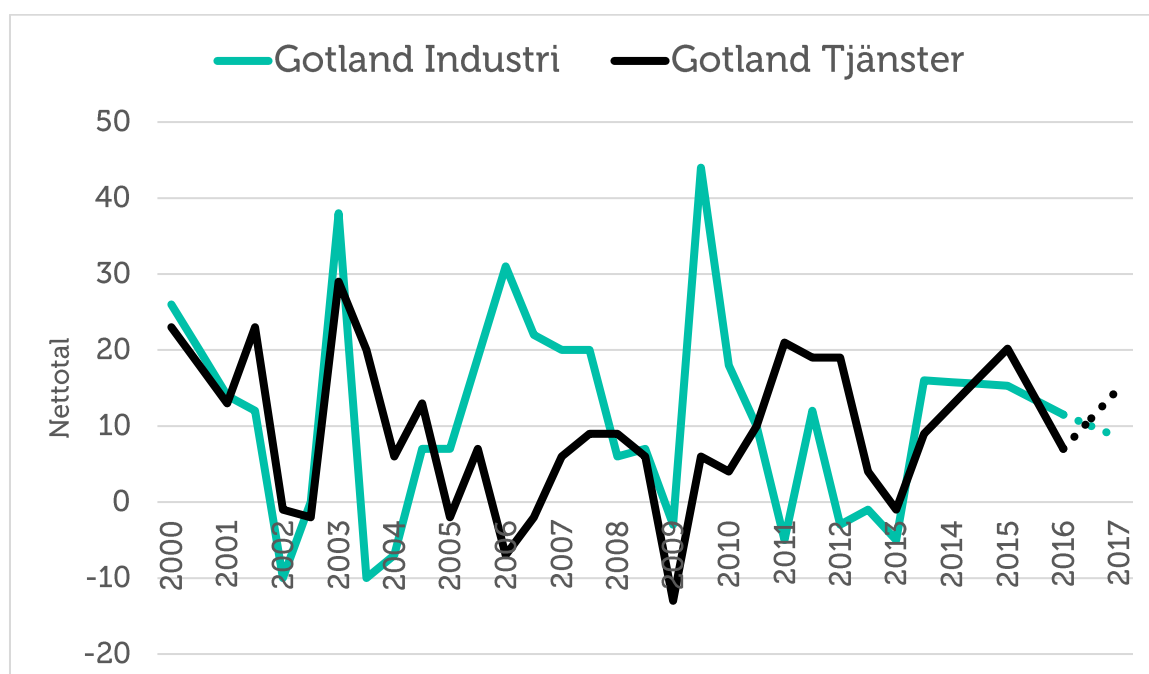

Den gotländska industrisektorn fortsätter att anställa på ungefär samma nivåer som 2015 och nettotalet hamnar nu på 12 (se figur 5). Motsvarande siffra 2015 var 15. Länets industrisektor ligger således på samma nivå som riket i helhet. Det är dock en oroande tendens att sysselsättningstillväxten inom industrisektorn minskat något, medan den har ökat för riket som helhet.

Inom tjänstesektorn har utvecklingen varit mer negativ, nettotalet för sysselsättningstillväxten har mer än halverats från 20 till 7, under de senaste 12 månaderna (se figur 5). Detta är ett fall från en tidigare hög nivå. Sysselsättningsutvecklingen inom tjänstesektorn var 2015 den näst högsta i riket, med ett nettotal på 20 (jämförelsevis var nettotalet 9 vid mätningen 2013). Nu har denna kraftiga ökning i sysselsättningstillväxten fallit tillbaka något vilket är en naturlig utveckling, då företagen har fyllt tidigare vakanser. Av tjänsteföretagen har ca 14 procent ökat antalet anställda medan omkring 7 procent har minskat antalet anställda. Tjänstesektorn återspeglar därmed den totala sysselsättningsutvecklingen i länet.

Förväntningarna framåt är mer optimistiska och företagen tror på en lugnare men positiv sysselsättningsutveckling under det kommande året. Det sammanvägda nettotalet för industri- och tjänstesektorn förväntas totalt sett vara 14 på ett års sikt, vilket är en ökning i linje med rikets genomsnittliga prognos. Prognosen drivs av tjänsteföretagen. Industrisektorn ser mindre positivt på sysselsättningstillväxten och räknar med en svag minskning de kommande 12 månaderna.

Figur 5 Sysselsättningsutvecklingen (netttotal) i Gotlands län, industri- och tjänstesektor 2000-2016

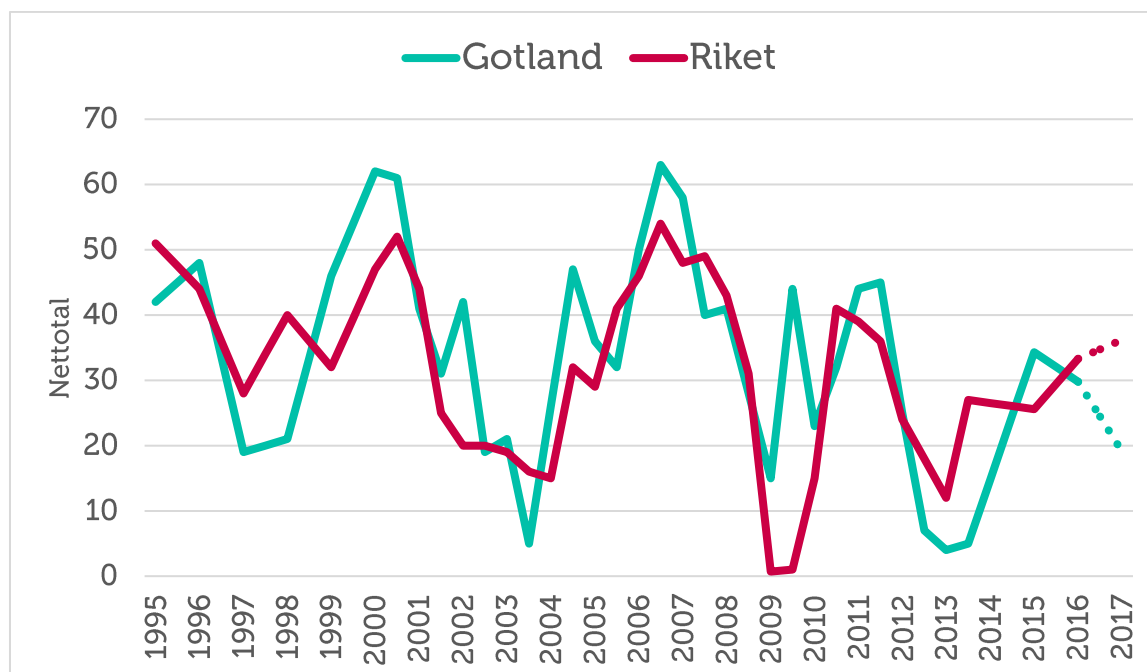
Orderingång

Med **orderingång** menas vanligtvis de beställningar som erhållits under en viss period. Eftersom själva antalet beställningar inte är särskilt informativt mäts orderingång som hur det totala värdet avseende orderingången, eller antal uppdrag, förändrats under tidsperioden.

Orderingången för länets småföretag har utvecklats mycket positivt sedan 2013, men under det senaste året har denna utveckling fallit tillbaka något. Nettotalet, som 2015 var 34 har nu minskat till 30. Tillväxttakten i orderingången för Gotlands län ligger nu strax under rikssnittet (netttotal 33). Tillväxttakten i orderingången förväntas fortsätta öka under de kommande 12 månaderna för riket, även om den mattas av något. För Gotlands län är den sammanvägda prognosen emellertid svagare och både industri- och tjänsteföretagen räknar med en minskad tillväxt i orderingången.

Orderingången har tidigare stigit i både industri- och tjänstesektorn. Under 2016 har dock tjänsteföretagen på Gotland sett en minskning i tillväxten på orderingången. Sammantaget i länet är det 44 procent av småföretagen som uppger en ökande orderingång (motsvarande siffra 2015 var 47 procent), medan 14 procent anger en vikande (motsvarande siffra 2015 var 13 procent).

Figur 6 Orderutveckling (netttotal) i Gotlands län och riket 1995-2016

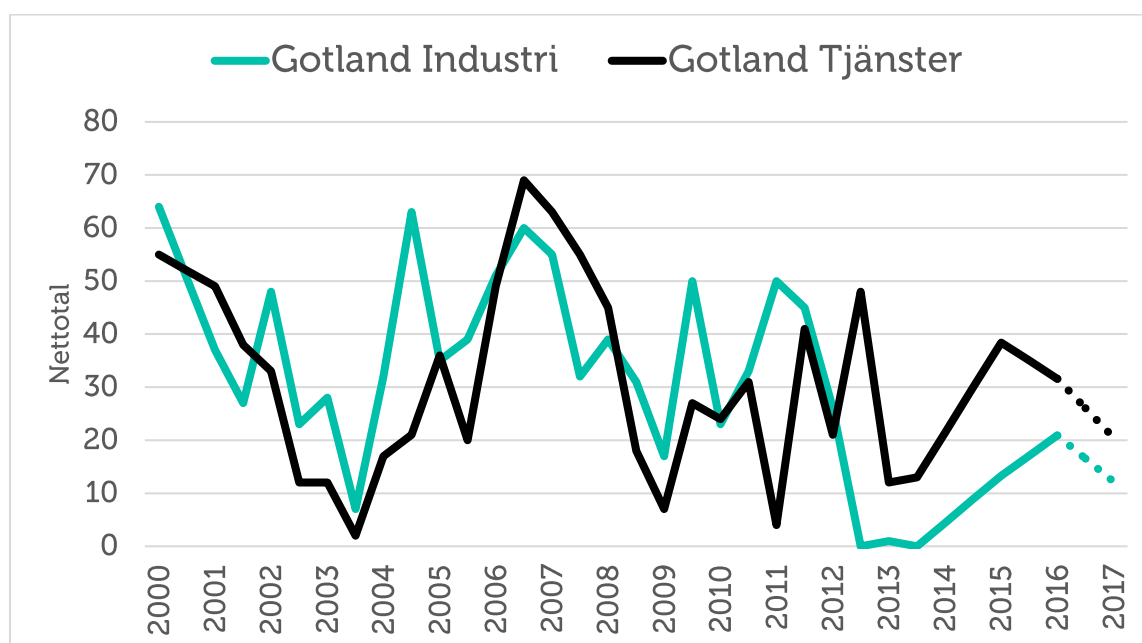

Inom tjänstesektorn har nettotalet för orderingen minskat från 38 till 32. Strax under hälften av tjänsteföretagen har haft en ökad ordergång (46 procent), medan 15 procent har haft en minskad ordergång under det senaste året (se figur 7). Tjänstesektorn ligger därmed under rikets genomsnittliga netttotal (34) för ordergångar inom tjänstesektorn.

Inom industrisektorn har nettotalet för orderingen fortsatt uppåt från 2015 års nivåer som var runt 13 till dagens netttotal 21. Drygt en tredjedel av industriföretagen har haft en ökad ordergång, medan endast ca 11 procent har minskat sin ordergång det senaste året. De gotländska småföretagen i industrisektorn ligger dock fortsatt under rikets genomsnittliga netttotal (33) för ordergångar i industrisektorn (se figur 7).

Förväntningarna om ordergångarna under det kommande året är mer försiktiga. Tjänstesektorns prognos är att nettotalet för orderingen fortsätter att falla under de kommande 12 månaderna. Även industriföretagen förutspår en minskning av tillväxttakten i orderingen motsvarande ett framtida netttotal på 12. Totalt sett tror företagen på Gotland att ordergångarna kommer falla tillbaka från dagens netttotal 30 till ett netttotal på 19 på ett års sikt.

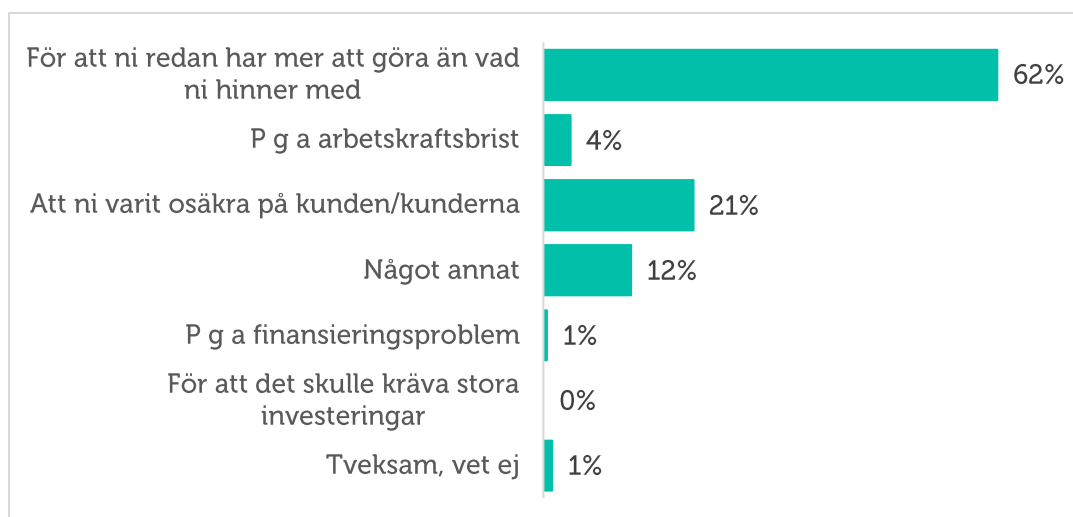
Figur 7 Ordergång (netttotal) i Gotlands län, industri- och tjänstesektor 2000-2016

Tackat nej till order

40 procent av företagen i länet har tvingats tacka nej till order under det senaste året. Den huvudsakliga anledningen är att företagen uppger att de redan har mer att göra än de hinner med (62 procent av de som tackat nej) men även osäkerhet om kunden anges av många som en anledning. Att industriföretagen har mycket att göra innebär också att så många som 60 procent av industriföretagen har tackat nej till order under det gångna året. Motsvarande siffra för tjänsteföretagen är 36 procent.

Figur 8 Tackat nej till order

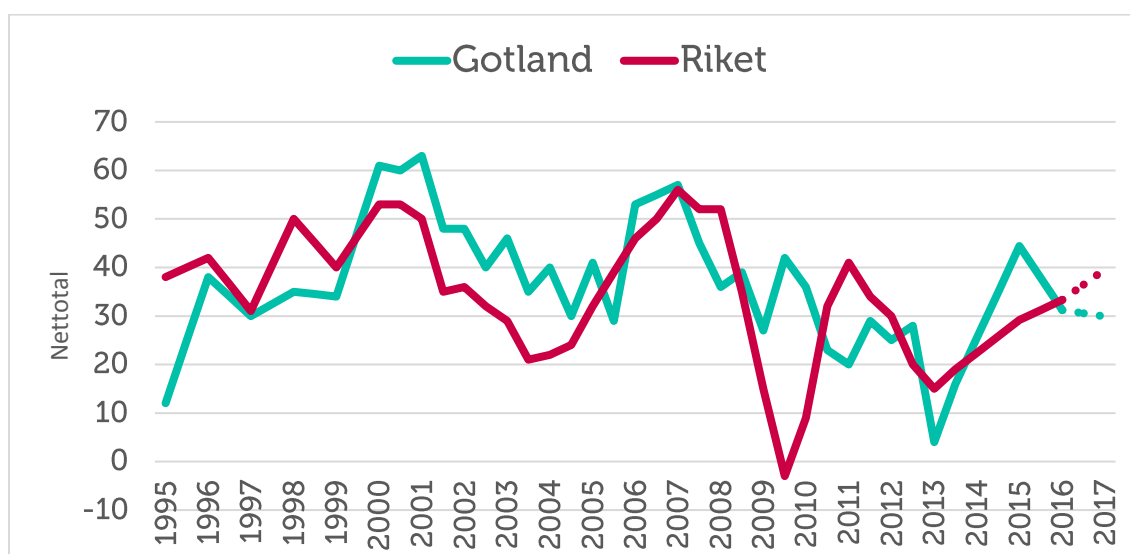
Omsättning

Ett företags **omsättning** är likvärdigt med dess sammanlagda intäkter från sålda varor och utförda tjänster under en viss period. Förändringar i omsättningen jämfört med föregående period används ofta för att indikera företagets tillväxt.

Även omsättningstillväxten i Gotlands län har fallit tillbaka sedan den kraftiga ökningen från 2013 (netttotal 44) har nettotalet för omsättningstillväxten sjunkit till 31. Det är tjänsteföretagen i länet som står för minskningen i omsättningstillväxt.

Omsättningstillväxten i Gotlands företag ligger strax under landet i genomsnitt (netttotal 33). Förväntningarna inför kommande år är också mer försiktiga med avtagande omsättningstillväxt för de gotländska företagen, jämfört med en förväntad ökning för riket som helhet. Företagen på Gotland tror totalt sett på en relativt jämn omsättningstillväxt de kommande tolv månaderna. Nettotalet förväntas då ligga på 30, vilket är ett ytterligare tapp i förhållande till rikets genomsnittliga prognos (40).

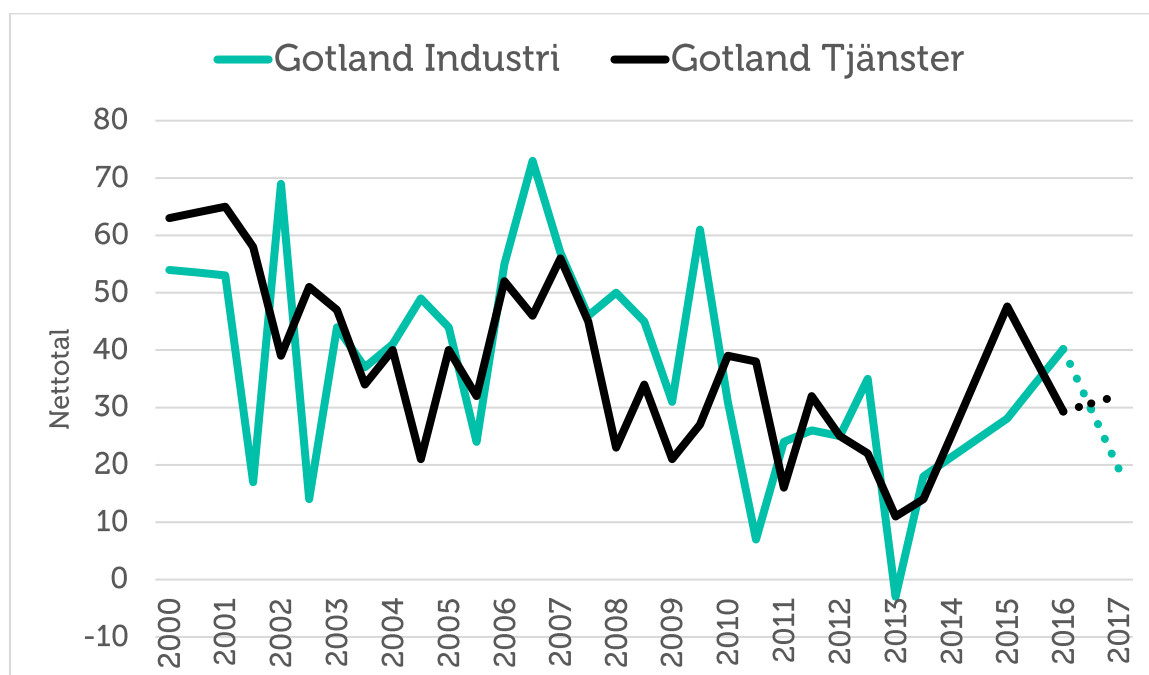
Figur 9 Omsättningsutveckling (netttotal) i Gotlands län och riket 1995-2016

Industrin har haft en ökad omsättningstillväxt och har gått från nettotal 28 i 2015 års mätning till dagens nettotal på 40. Tjänsteföretagen har dock utvecklats svagare, från nettotalet 48 vid den senaste mätningen 2015, till ett nettotal på 29 idag. Nettotalet för tjänstesektorn i Gotlands län ligger således under riksgenomsnittet (29 jämfört med 33).

Inför det kommande året är tjänsteföretagen något mer positiva i sina prognoser för omsättningens utveckling och räknar med en svag ökning. Gotlands industriföretagare förväntar sig en fallande utveckling av omsättningstillväxten, där nettotalet går från 40 till 19 på ett års sikt.

Figur 10 Omsättningsutveckling (netttotal) i Gotlands län, industri- och tjänstesektor 2000-2016

Konjunkturindikatorn

Konjunkturen beskriver den makroekonomiska utvecklingen, alltså det allmänna ekonomiska läget i en ekonomi. Framförallt omfattar begreppet arbetslöshet, inflation och tillväxt. När man talar om konjunktur brukar man tala om hög- eller lågkonjunktur beroende på konjunkturcykeln. En konjunkturcykel är vanligtvis mellan tre till åtta år.

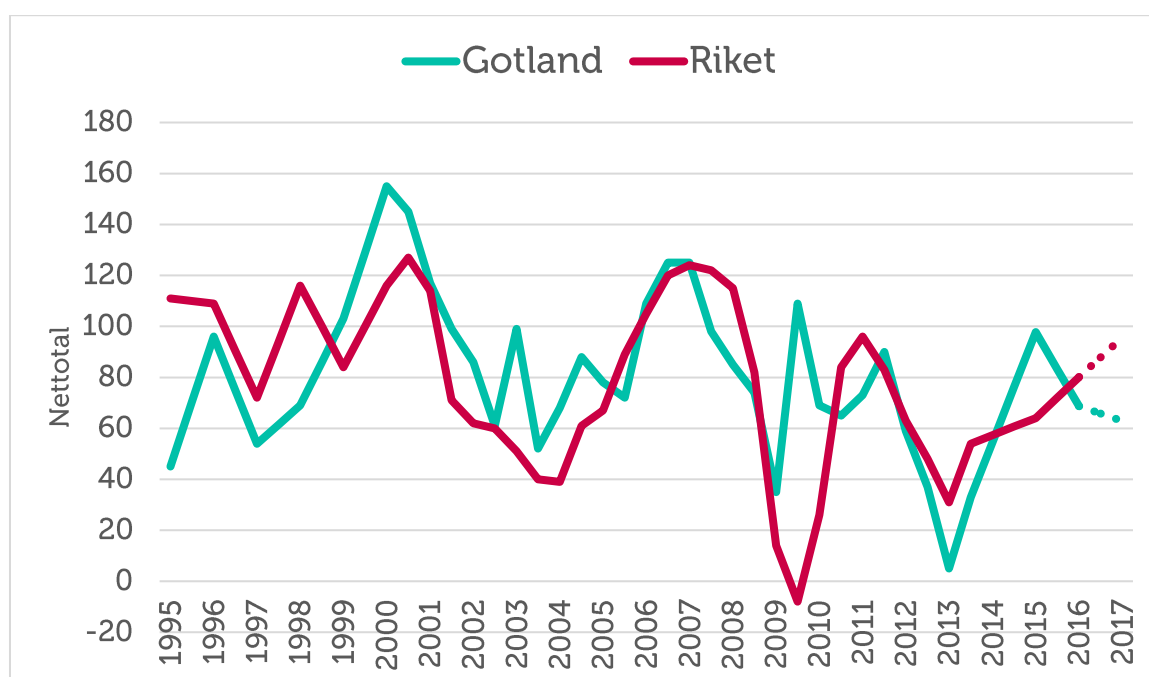
Högkonjunktur är när näringslivet har fullt upp med att producera och leverera varor eller tjänster. Det betyder att arbetslösheten är låg och att investeringarna ökar.

Lågkonjunktur är när efterfrågan på varor och tjänster är mindre än det som produceras. När företagen upplever minskad efterfråga på varor eller tjänster, kan de tvingas dra ner på personal och avstå nyinvesteringar. Det betyder att arbetslösheten ökar och investeringar minskar.

Nu har vi gått igenom utvecklingen av sysselsättning, ordergång och omsättning för länets småföretag. Genom att addera netttotalen för dessa tre faktorer får vi konjunkturindikatorn för småföretagen i länet. I 2015 års mätning var konjunkturindikatorn för Gotland 98, jämfört med rikets indikator på 64. Nu är rollerna ombytta och den sammanvägda konjunkturindikatorn för Gotlands län har fallit medan den har ökat för riket som helhet.

Sammantaget kan det konstateras att konjunkturen för småföretagen i Gotlands län har utvecklats sig mycket väl sedan 2013. Men den positiva utvecklingen har mattats av något, framförallt inom tjänsteföretagen på Gotland. Det är tydligt att de gotländska företagen upplever att tillväxttakten nu avtar något efter kraftig tillväxt i sysselsättning, ordergång och omsättning. Länets kraftiga återhämtning bromsar in till samma nivå som riket i genomsnitt, eller strax under denna nivå (se figur 11). Det som verkligen blir avgörande är utvecklingen framöver. De Gotländska företagen tycks ha en mer negativ bild av tillväxtmöjligheterna de kommande 12 månaderna än riket som helhet.

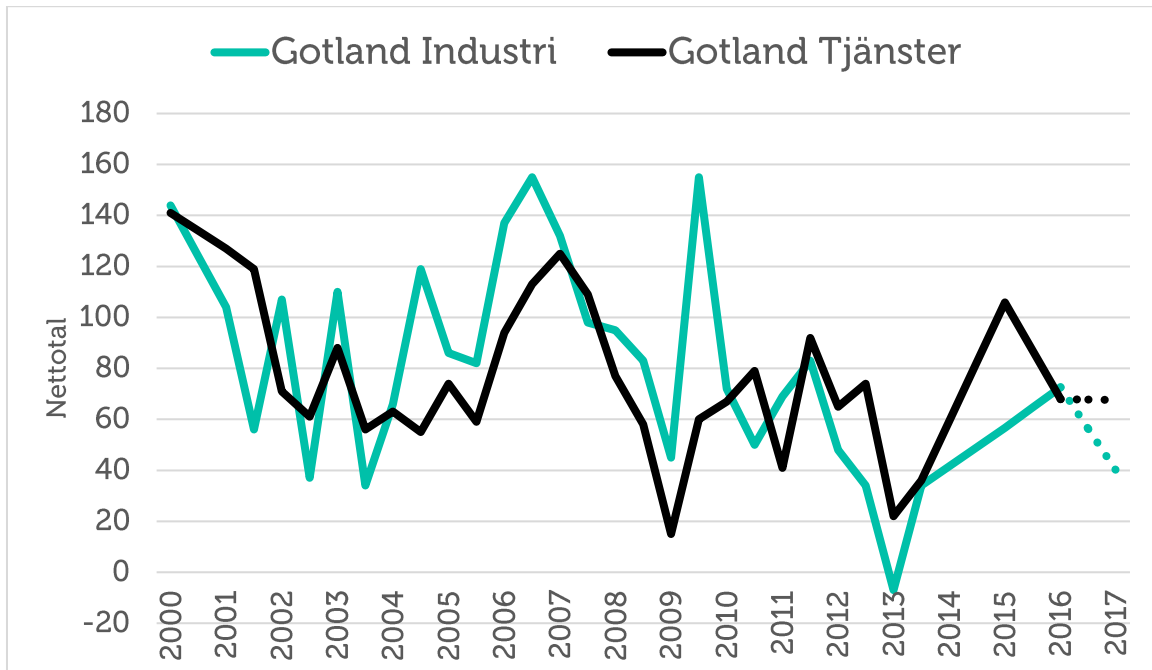
Figur 11 Sammanlagd konjunkturindikator; sysselsättning, ordergång och omsättning (netttotal) i Gotlands län och riket 1995-2016

Under det kommande året räknar tjänstesektorn med en jämn eller något minskad tillväxt i konjunkturindikatorns tre variabler. Industrin ser emellertid mindre positivt på utvecklingen och räknar med en försvagad konjunktur (från netttotal 73 till 40) på ett års sikt.

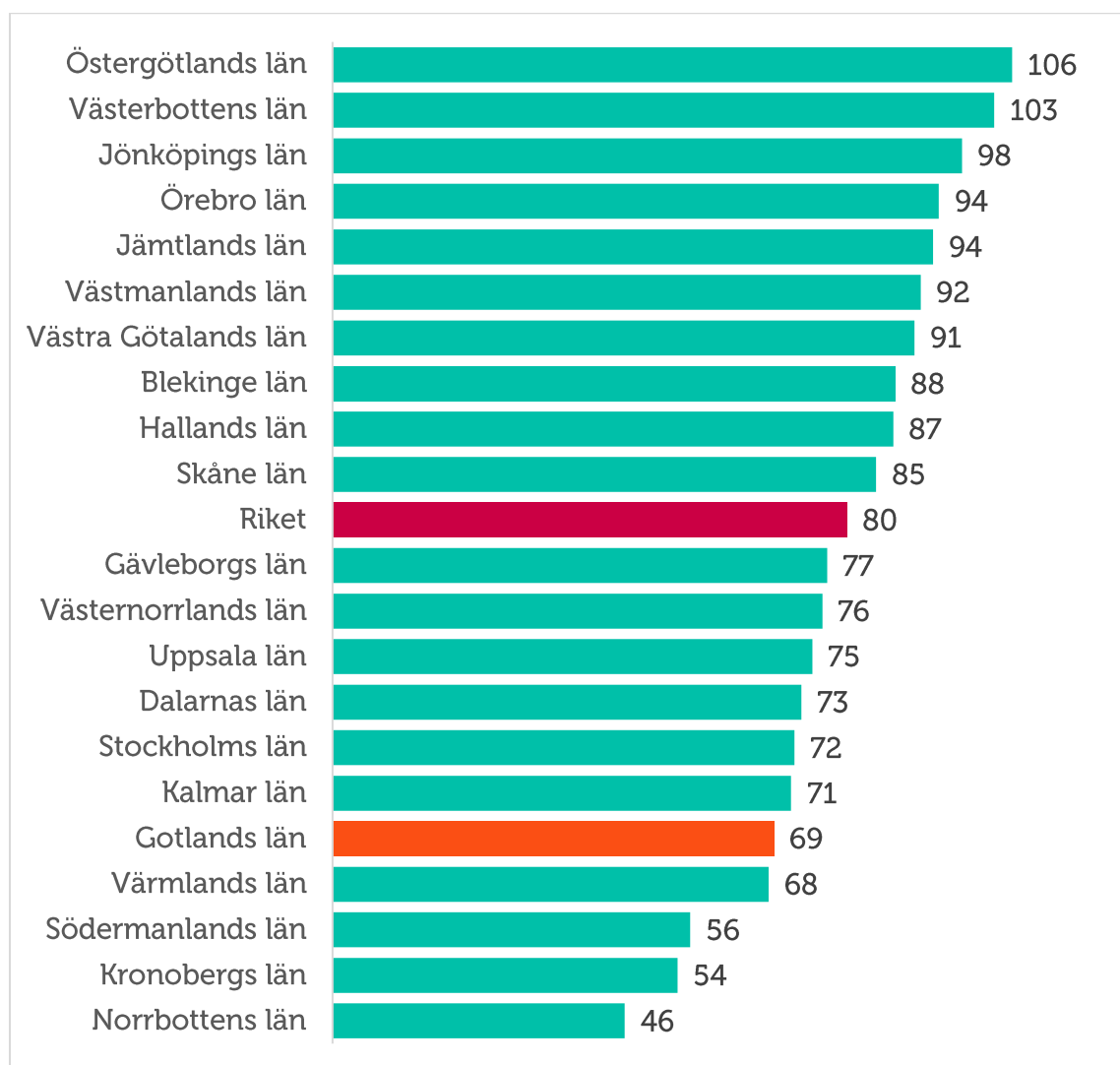
Figur 12 Sammanlagd konjunkturindikator; sysselsättning, orderingång och omsättning (netttotal) i Gotlands, industri- och tjänstesektor 2000-2016

Småföretagsbarometerns resultat bekräftas i stort av Konjunkturinstitutet, som kontinuerligt analyserar hushållens och företagens syn på det ekonomiska läget.

Gotlands sammanlagda konjunkturindikator har fallit kraftigt, från att ha varit i topp 2015 har den nu fallit tillbaka. Gotlands län hamnar sålunda på plats fem från botten med ett netttotal på 69 ganska rejält under riksgenomsnittet. Den främsta förklaringen är den svagare utvecklingen i tjänstesektorn.

Figur 13 Länsfördelning runt riksgenomsnittet av sammanlagd konjunkturindikator (nettotal) 2016

Emma Tonnes, Regionchef Företagarna Gotland

Vi kan se en kraftig tillbakagång av Gotlands resultat jämfört med förra året då vi låg i topp. Detta är såklart tråkigt även om det finns vissa naturliga förklaringar med att många av företagen har fyllt vakanser och ökat sitt kapacitetsutnyttjande, vilket i sin tur dämpar tillväxttakten. Gotland har fortfarande stora utmaningar med kompetensförsörjningen och att attrahera rätt arbetskraft till ön under alla årets månader. Vi ser dock med tillförsikt på framtiden och hoppas att till exempel kryssningskajen som ska stå färdig 2018 kan bidra positivt till hela Gotlands näringsliv. Vi kan också se att turistnäringen har ökat ytterligare under 2016 vilket är mycket positivt.

Lönsamhetsutvecklingen

Lönsamheten dikterar till stor del företagens möjligheter att växa genom investeringar och nyanställningar. Länets samlade netttotal för lönsamhet har fallit från 34 till 21 sedan den senaste mätningen. Endast omkring en tredjedel av Gotlands företag har upplevt en ökad lönsamhet under de senaste tolv månaderna, jämfört med nära hälften (48 procent) 2015.

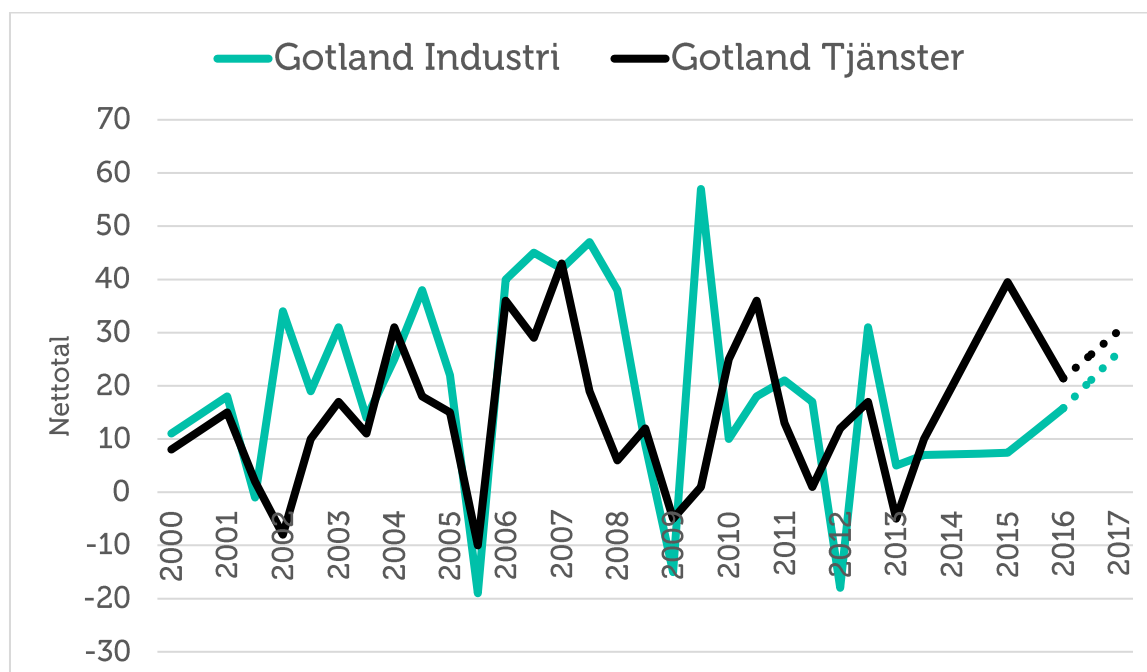
Tjänsteföretagens lönsamhet har fallit från ett netttotal på 40 vid den senaste mätningen år 2015 till 21 idag, vilket också är under riksgenomsnittet för tjänstesektorn (netttotal 28). Tjänsteföretagen förväntar sig dock att lönsamheten utvecklas mer positivt på ett års sikt.

I industrisektorn har nettotalet för lönsamhet fördubblats från 7 till 16 sedan 2015. Riksgenomsnittet för industriföretagen är 24. Läget har alltså förbättrats jämfört med 2015 även om lönsamhetsutvecklingen för de gotländska industriföretagen fortfarande ligger under riskgenomsnittet. På ett års sikt tror industriföretagen på en förbättrad lönsamhetsutveckling, där nettotalet tros öka till 26.

På ett års sikt förväntas länets totala netttotal för lönsamheten öka till 30, vilket är i linje med rikets genomsnittliga förväntningar på 32. Omkring 43 procent av länets tjänsteföretag och 31 procent av industriföretagen tror på en ökad lönsamhet under det kommande året.

Utvecklingen av lönsamheten framöver ser alltså tämligen ljus ut och avspeglar återhämtningen i konjunkturen. Den positiva utvecklingen har dock till övervägande del letts av tjänsteföretagen. När dessa nu ser mindre ljust på konjunkturläget framöver finns det skäl till viss oro kring hur lönsamheten faktiskt kommer att utvecklas framöver. Den förväntade ökningen i netttotal för lönsamhet avspeglar i stort hur industri- och tjänsteföretagen i länet påverkas av den allmänna och internationella konjunkturen och exportefterfrågan.

Figur 14 Lönsamhetsutveckling (netttotal) i Gotlands län, industri- och tjänstesektor 2000-2016

Företagens prisförväntningar

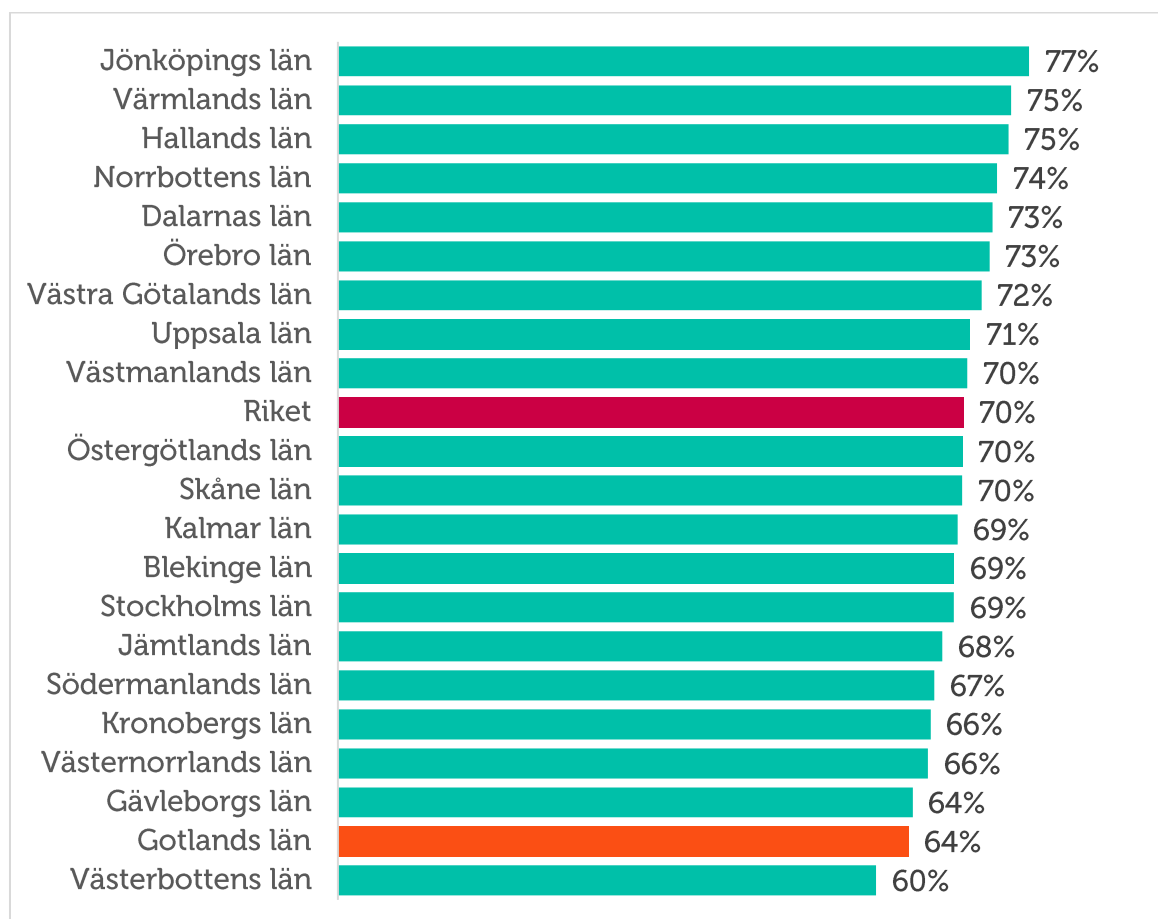
Att konjunkturen nu stärkts leder till att en större andel av företagen i länet räknar med att kunna höja priserna kommande år. Företagen i Gotlands län har i stort samma förväntningar gällande prisutvecklingen som genomsnittet för riket. Av industriföretagen tror 33 procent av företagen på prisökningar och av tjänsteföretagen 44 procent. Inom industrin i riket som helhet är det 33 procent av företagen som tror på högre priser på riksnivå, motsvarande siffra för tjänstesektorn är 35 procent.

Sedan 2014 har Riksbanken kraftigt ställt om penningpolitikens utformning med bl.a. negativ reporänta. Omfattande köp av statsobligationer har också bidragit till en svagare krona. Förhoppningen är att detta ska ge exporten en skjuts framåt och därmed bidra till en positiv prisutveckling framöver.

Expansionsutsikter och hinder för expansion

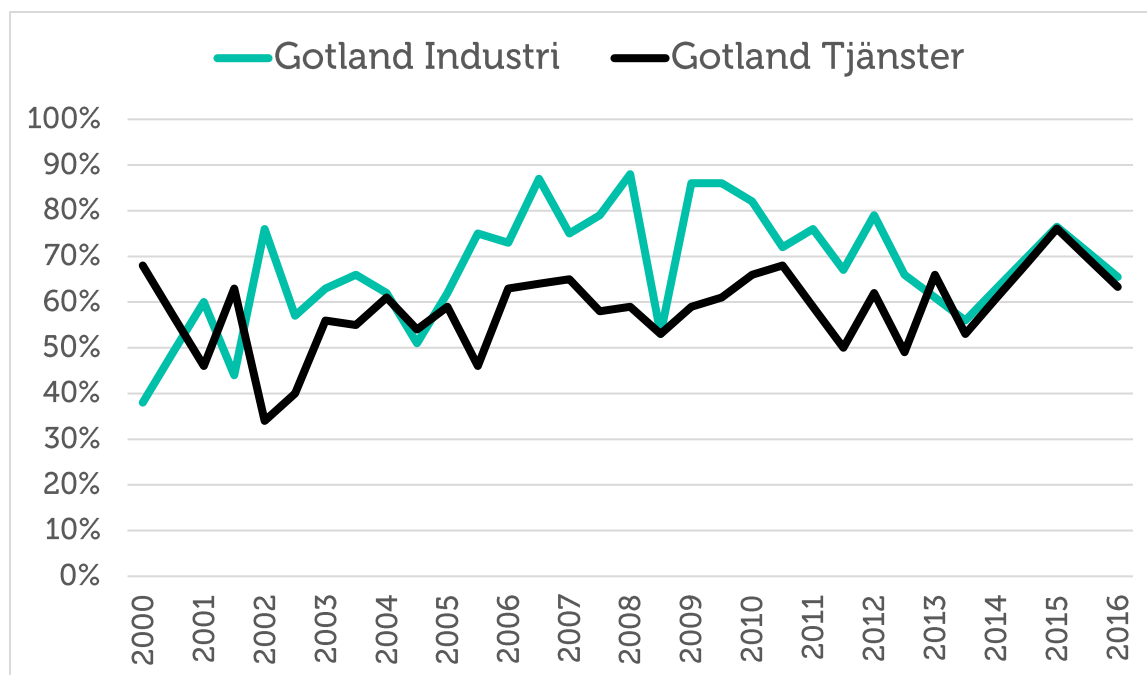
Småföretagen i Gotlands län ser mindre positivt på möjligheterna att växa framöver, jämfört med genomsnittet för riket. Trots detta anser 64 procent av företagen i länet att de har goda utsikter att expandera på sikt. Troligen är det den starka expansion under 2015 som nu leder till förväntningar om en mer återhållsam tillväxt framöver.

Figur 15 Företagens expansionsutsikter (andel som ser goda expansionsmöjligheter) per län och i riket 2016

Industri- och tjänsteföretagen på Gotland delar synen på expansionsmöjligheter. Båda sektorerna ser mindre ljusst på expansionsutsikterna.

Figur 16 Expansionsutsikter (andel som ser goda expansionsmöjligheter) i Gotlands län, industri- och tjänstesektorn 2000-2016

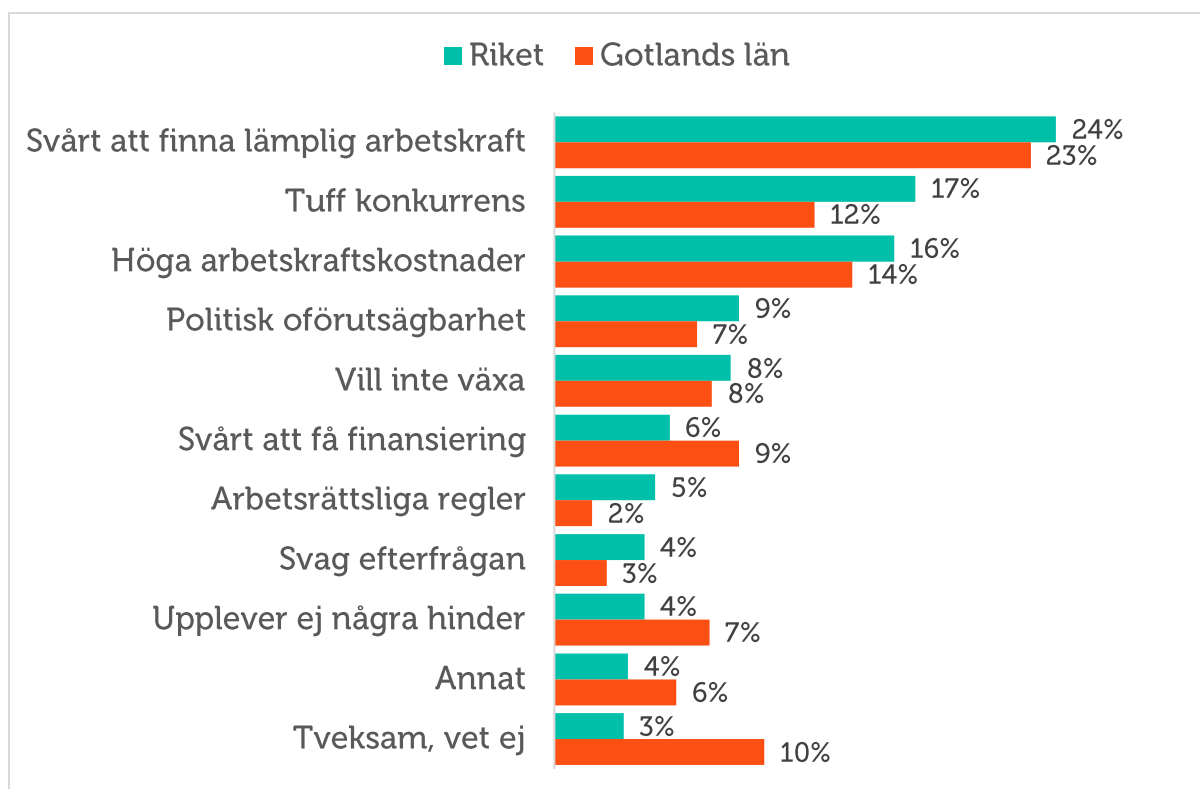

Svårigheterna att hitta lämplig arbetskraft är det enskilt största tillväxthindret som Gotlands småföretag upplever. Nästan vart fjärde småföretagare (23 procent) uppger detta som största hinder. Svårigheter att finna lämplig arbetskraft kom tidigare på andra plats med 17 procent av företagen i länet som upplevde detta som ett expansionshinder 2015. Problemen kring kompetensbrist och matchning på den gotländska arbetsmarknaden tycks alltså ha förvärrats och problemen med matchning av kompetens på den Gotländska arbetsmarknaden fortsätter att vara betydande.

Tuff konkurrens anges av 12 procent som det största tillväxthindret. Det näst största hindret för tillväxt är enligt de gotländska småföretagen höga arbetskraftskostnader. Även detta tycks ha upplevts som ett mindre problem föregående år. Högre arbetsgivaravgifter för unga kan vara en orsak till att det nu anses vara ett större problem för tillväxten.

Det är också 9 procent av de Gotländska företagen som uppger svårigheter att finna finansiering som hinder för tillväxt, att jämföra med genomsnittet på 6 procent i riket. Många gotländska företag är aktiva inom konsument- och turistnära verksamheter vilka ofta kännetecknas av mindre fysiska tillgångar. Det kan också vara en möjlig anledning till att fler företag på Gotland upplever finansiering som ett tillväxthinder.

Figur 17 Tillväxthinder enligt företagen i Gotlands län och i riket 2016 (procent)

Nancy Yusef,

VD HairCut Visby, Klippoteket Visby och Stockholm och Eden Tapas & Bar

När jag läser rapporten känner jag inte riktigt igen mig i resultaten. Gotland har haft en fantastisk period vad gäller turism och besöksnäring vilket har inneburit rekord för oss företagare inom den branschen. Vår utmaning ligger i att lyckas attrahera arbetskraft året om och få fler framgångsrika företagare att vilja etablera sig här med allt vad det innebär. Jag ser med tillförsikt på framtiden!

Konjunkturrisker

En försvagad inhemsk konjunktur är den största konjunkturrisken enligt 43 procent av länets småföretag. Därefter anses ränte- och valutakostnader, liksom energi- och råvarupriser utgöra de största konjunkturriskerna. Det är 12 respektive 11 procent, nästan dubbelt så många som riksgenomsnittet, som anser att detta är betydande konjunkturrisker. Gotlands småföretagare kan sägas vara relativt mer känsliga för energi- och råvarupriser jämfört med riket. Även löneökningar ses som en konjunkturrisk av många företag i länet (8 procent).

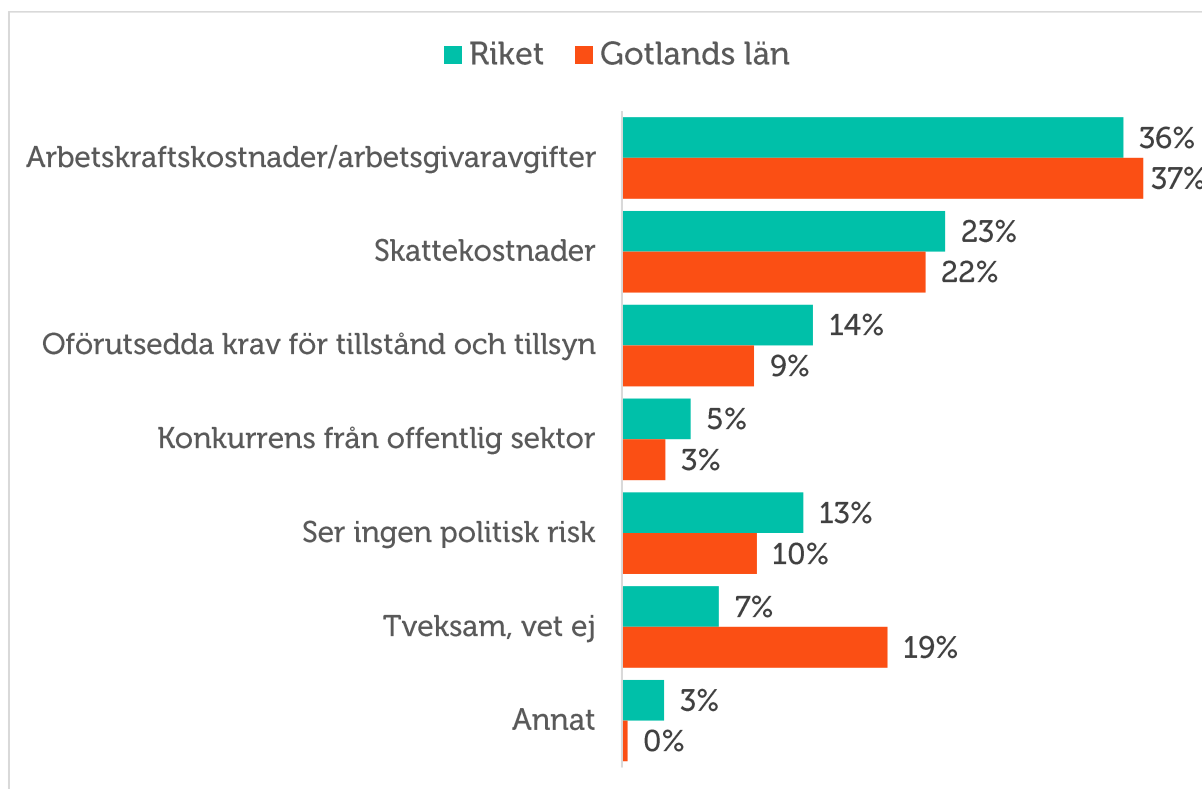
Trots att konjunkturen förbättrats avsevärt och företagen är fortsatt optimistiska, finns en viss osäkerhet om denna optimistiska bild kommer att förverkligas. Exempel på osäkerheter som kan påverka konjunkturåterhämtningen är kraftiga pris- och kostnadsökningar samt brist på lämplig arbetskraft.

För att fördjupa förståelsen kring företagens syn på konjunkturläget och risker som påverkar företaget, ställdes kompletterande frågor om politiska risker och personliga risker.

Politiska risker

Potentiellt höjda arbetskraftskostnader och arbetsgivaravgifter upplevs som den största politiska risken av företagen i Gotlands län. Även ökade skattekostnader upplevs som en betydande politisk risk. En större andel av företagen i Gotlands län, än i riket, är tveksamma till hur politisk och konjunkturrell risk kommer att påverka företagandet. Även detta resultat kan möjligtvis förklaras av att många av de gotländska företagen arbetar inom turistnära verksamheter, där effekterna av oroligheter runt om i omvärlden, liksom av nationell politik är relativt svåra att överblicka.

Figur 18 Vilken anser du är den största politiska risken för ert företag?

Slutsatser och utmaningar för företagsklimatet

Den svenska konjunkturen har utvecklats mycket väl under det senaste året och de små och medelstora företagen är tillväxtmotorn, så även på Gotland. Trots det så placerar sig Gotlands län långt under riksgenomsnittet i den sammanvägda konjunkturindikatorn 2016. Detta är en stor förändring i förhållande till 2015 då Gotland låg i topp. Årets konjunkturindikator uppgår till 80 för riksgenomsnittet och 69 för Gotlands län vilket visar att majoriteten av län haft en starkare utveckling. Att tillväxttakten mattas av något är dock naturligt allt eftersom företagen på haft en så god konjunkturutveckling under 2015.

Det är i genomsnitt sju av tio företag som uppger att de vill växa. Samtidigt står företagen inför en rad hinder som motverkar en framtida expansion. Det är framförallt svårt att finna lämplig arbetskraft på arbetsmarknaden och höga arbetskraftskostnader gör att många företag tvekar att anställa. Även politisk oförutsägbarhet har stor påverkan på ett företags expansionsplaner.

Trots att konjunkturen förbättrats avsevärt och företagen är fortsatt optimistiska, finns en viss osäkerhet om utvecklingen framöver. Exempel på osäkerheter som kan påverka konjunkturåterhämtningen är kraftiga pris- och kostnadsökningar samt brist på lämplig arbetskraft. För vissa branscher tycks den politiska diskussionen kring vinstuttag och tillståndsprovning ha en tydlig effekt på förväntningarna.

Utvecklingen det senaste året visar att det är de små och medelstora företag som utgör motorn i jobbskapandet. Det är dessa företag och företagsamma människor som tar risker, som anställer, som skapar varaktiga jobb och som via skattsedeln bidrar till vår gemensamma välfärd. Nästan alla småföretag är ägarledda, där ägaren bor och verkar på orten, med ett stort engagemang för lokalsamhällets utveckling. Småföretagen har därmed en central betydelse för den lokala ekonomin. Denna utveckling kommer att fortsätta under förutsättning att det skapas goda villkor för företag att starta, expandera och anställa. Det handlar om att företagare ska kunna verka på en rättvis och konkurrensneutral marknad. Villkoren för företagande ska vara lika, oavsett företagsform och bransch. Samt oavsett om företaget har kollektivavtal eller inte och oavsett var företaget verkar geografiskt i Sverige.

De sex viktigaste utmaningarna för det svenska företagsklimatets utveckling är därför även fortsättningsvis att:

- **Säkra småföretagens tillgång till kompetens.** Svårigheten med att hitta lämplig arbetskraft är ett av de största tillväxthindren för små företag. Det är viktigt att underlätta matchning av jobbsökande och företag. Utbildningssystemets utformning samt landsbygdsföretagens tillgänglighet till större arbetsmarknadsregioner är avgörande i dessa avseenden eftersom det påverkar tillgången på kompetenta och erfarna arbetstagare.
- **Den samlade kostnaden för att anställa måste sänkas.** Detta bör ske genom sänkta arbetsgivaravgifter. Genom att införa ett arbetsgivaravdrag kan arbetsgivaravgiften sänkas generellt för mindre företag som vill anställa.

- **Förenkla och sänk skatterna.** Det behövs en översyn av skattesystemet som ger internationellt konkurrenskraft och incitament till företagande, arbete, utbildning och rörlighet. Det ska vara mer lönsamt att ta de risker och det ansvar som det innebär att driva företag. Ta bort de skatter och regler som idag missgynnar ägaredda företag.
- **Minska regelbördan.** Intensifiera den nationella regelförenklingen. Moms- och andra skatteregler utgör, tillsammans med de arbetsrättsliga reglerna, en betydande regelbörda och är ett tillväxthinder för små företag. Anpassa reglerna för småföretagare. Inte tvärtom.
- **Trygghetssystemen måste vara anpassade för små företag.** Företagare ska ha samma rättigheter som anställda eftersom de betalar in i socialförsäkringssystemen efter samma principer.
- **Förbättra möjligheterna att delta i offentlig upphandling.** Offentlig sektor köper varor och tjänster för över 600 miljarder kronor årligen. Krångel och irrelevanta krav måste bort så att fler småföretag kan delta i offentliga upphandlingar. Småföretag ska kunna delta i högre utsträckning genom att ge anbud på delar av större kontrakt och med ett rimligt kravställande. Alla seriösa företag ska kunna delta i offentliga upphandlingar – oavsett om de har kollektivavtal eller inte.